

“DENİZE DOĞRU” KİTABININ MC CLELLAND’IN BAŞARMA İHTİYACI TEORİSİ, GAZALİ’NİN BÜTÜNCÜL İHTİYAÇLAR TEORİSİ VE İBN-İ HALDUN’UN İHTİYAÇLAR TEORİSİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Cihad DOĞAN*

Özet

Denize Doğru (2021), Oktar Asoğlu tarafından yazılan otobiyografi niteliğindeki bir edebi türdür. Denize Doğru, yazarın kişisel deneyimlerini aktardığı “öyküler” ve deneyimlerin yazarda yarattığı düşünce ve yaşam şeklinin okuyucuda bir öğreti unsuru olarak kullanılabileceğini ele alan “denemeler” başlıklı iki bölümden oluşmaktadır. Denize Doğru her iki bölümünde de; başarmanın insan hayatındaki temel ihtiyaçlardan olduğunu, bu ihtiyacın gerçekleşmesinin doğru motivasyon kaynağına ulaşarak elde edilebileceğini, başarmanın karşılığının dünyevi ve maddi çıkarlar için değil manevi hazza ait olan doyumunu ifade etmektedir. Asoğlu, başarmanın ne olduğunu okuyucunun zihnine bırakmaktadır ancak bireyin başarmaya neden ihtiyaç duyduğu konusunda okuyucuya düşüncesini sorgulatmakta, başarmanın bireyde var olan manevi boşluğu doldurabileceği konusunda mesajlar vermekte ve bireyi başarıya doğru güdüleyen unsurların ne(ler) olduğu konusunda rehberlik etmektedir. Bu bağlamda Denize Doğru, bireyin başarıya olan ihtiyacını, başarıya yönelten güdü ve dürtüleri, başarmanın sağlayacağı manevi hazza/doyumunu motivasyon teorilerinden olan Mc Clelland’ın Başarma İhtiyacı, Gazali’nin Bütüncül İhtiyaçlar Teorisi ve İbn-i Haldun’un İhtiyaçlar Teorisi bağlamında incelemektedir. Yazarın başarıya ulaşmada kullandığı motivasyon araçları Mc Clelland’ın başarıma ihtiyaçları modelindeki başarı ihtiyacı ile ilişkilidir. Başarı ihtiyacının doğal sonucu olan ve kişiyi başarılı olmaya yönlendiren kazanımların Gazali’nin ihtiyaçlar teorisinde odaklandığı “Ben ötesi”, İbn-i Haldun’un ihtiyaçlar teorisinde yer alan ve son aşama olarak kabul edilen “Kemalat (Tekamül)” kavramları ile örtüşmektedir.

***Anahtar Kelimeler:** Denize Doğru, Gazali’nin Bütüncül İhtiyaçlar Teorisi, İbn-i Haldun’un İhtiyaçlar Teorisi, Mc Clelland Başarı (Başarma) Teorisi*

THE EVALUATION OF THE BOOK “TOWARD TO THE SEA” WITHIN MC CLELLAND’S THEORY OF THE NEED ACHIEVEMENT, GHAZALI’S INCLUSIVE THEORY OF NEEDS AND IBN-I HALDUN’S THEORY OF NEEDS

Abstract

Towards the Sea (2021) is an autobiography literary genre written by Oktar Asoğlu. Towards the Sea consists of two parts, titled "stories", in which the author conveys his personal experiences, and "essays", which discuss how the thoughts and life style created by the author's experiences can be used as a teaching element in the reader. Towards the Sea in both parts; It expresses that success is one of the basic needs in human life, that the realization of this need can be achieved by reaching the right source of motivation, and the reward for success is the satisfaction that belongs to spiritual pleasure, not worldly and material interests. Asoğlu leaves the reader's mind on what success is, but makes the reader question why the individual needs success, gives messages that success can fill the spiritual void that exists in the individual, and guides the individual on what (s) the elements that motivate success are. In this context, Towards the Sea examines the individual's need for success, the motives and impulses that lead to success, and the spiritual pleasure/satisfaction that success will provide in the context of Mc Clelland's Need for Achievement, Ghazali's Holistic Needs Theory and Ibn-i Haldun's Theory of Needs. The motivational tools used by the author to achieve success are related to the success need in McClelland's achievement needs model. The "Beyond Self", which is the natural result of the need for success and which is focused on in Ghazali's theory of needs, coincides with the concepts of "Kemalat (Evolvement)", which is accepted as the last stage in Ibn Khaldun's theory of needs.

***Keywords:** Towards the Sea, Ghazali's Holistic Theory of Needs, Ibn Khaldun's Theory of Needs, Mc Clelland's Theory of Achievement (Success)*

1. GİRİŞ

İhtiyaç; dinamik, göreceli ve karmaşık bir kavramdır. Çeşitli kaynaklarda temel ve anlaşılır düzeyde tanımlansa da, standart bir ölçütte bağlı kalarak değerlendirmek de tanımlamak da güçtür (Başar Sarıpek, 2017: 14). İhtiyacın ne olduğu, nasıl karşılanacağı, bireydeki önemi, giderilmediğindeki ruhsal ve fiziksel etkisi, parametreleri kişilik gibi bireyden bireye farklılık göstermektedir. İhtiyacın kompleks yapıdaki anatomisi ihtiyacın şeklini ve türünü tutumsal ve davranışsal düzeyde benzersiz kılıyor olsa da, bireyi bilişsel düzlemde ele alındığında belirli türlere göre gruplandırılabilir. İhtiyaç kavramının muhtevasına inildiğinde daha netleşen yapı taşlarını görmek mümkündür. Örneğin; iktisat, işletme, sosyoloji, psikoloji gibi sosyal bilimlerde A. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi literatür ve uygulamada sıklıkla kullanılmakta ve kabul görmektedir. Buradan hareketle en temel tanımıyla ihtiyaç; karşılanmadığında insan bedeninde ve ruhunda gerilimler yaratır. Giderilen ihtiyaç bireyde tatmin ve doyum sağlamaktadır. Aslında çoğunlukla her türlü ihtiyaç haz, doyum ve tatmine ulaşmayı hedeflemektedir.

İhtiyacın başlangıcını yeme-içme, barınma, güvenlik olarak görmek ihtiyacın hareket alanını sınırlandırmak ve bireyi bir ihtiyaçlar periyodu içine sokmaktır. Bireyde tanımlanan ihtiyaçlar öncelikle bedensel ihtiyacı veya başka bir ifade ile sağlığı ön plana çıkartmaktadır (Jackson, 2004: 3). Fakat her birey için ihtiyaç sıralaması, ihtiyaç önemi, gerçekleştirildiğinde sağladığı tatmin ya da gerçekleştirilemediğinde yarattığı gerim değişkenlik gösterebilir. Örneğin; kimi birey için bedensel doyum ön planda iken, kimi birey için manevi ihtiyaç ve onun sağladığı haz daha önde konumlanmıştır.

Bireyin hayattaki sürdürülebilirliğinde iki ana nokta vardır. Biri bedensel diğeri ise ruhsal ihtiyaçlardır. Görünürde, bedensel ihtiyaçların giderilmesi bireyin yaşamı için daha hayati ya da zaruri olarak kabul edilebilir. Manevi ihtiyaçlar, ruhsal tatminler hayatı anlamlandırmak ve yaşanabilir kılmak adına kimi zaman çoğunlukla kimi zaman en az bedensel ihtiyaçlar kadar kıymetli olabilmektedir (Tutar, 2018: 115).

Bedensel ihtiyaçlar, neredeyse bütün bireyler için aynı veya benzer maddelerle giderilir. Manevi ihtiyaçlar insan vücudunu oluşturan fiziksel organlar veya beden sağlığı kadar önemli bir öge olarak kabul edilir (Daştan ve Buzlu, 2010: 77).

Barınma ve yeme-içme herkes için aynıdır ve sahip olunan somut varlık ihtiyacı giderir ancak manevi (ruhsal) ihtiyaçlar soyut kavramları esas alır ve çok çeşitli bir yapıdadır. Örneğin; bir birey dini duygularla manevi hazza ulaşırken, başka bir birey ise; ağaç ekerek, sosyal yardımlarda bulunarak manevi tatmine ulaşır. Her ne kadar bedensel ve ruhsal ihtiyaçlar bir bütünü oluşturuyor ve birbirlerini tamamlıyor olsa da, soyut doyumlardaki çeşitlilik daha baskın ve geniş bir kapsama alanı sunmaktadır. Bireyde görülen farklı türdeki manevi ihtiyaçlardan biri ise başarı/başarı ihtiyacıdır.

Bireyde başarı ihtiyacının oluşmasında veya bireyin her hangi bir olguyu başarıma isteğinin altında iki temel etki görünmektedir. Bunlardan ilki; başarı ihtiyacının karşılanması durumunda dünyevi imkânlarla başka bir ifade ile meta üzerinden sağlanacak fonksiyonel ya da sembolik faydalara sahip olunacağına inanılmasıdır. Bu tür bir ihtiyaç manevi ihtiyaçlar ile bir arada değerlendirilmemekte ve manevi ihtiyaçlar ile örtüşmemektedir. Ancak diğer husus olan; muhtevasında duygusal bir yapı barındıran manevi kazanım elde etme arzusu, bireyi

başarma ihtiyacına ve başarma içgüdüsüne iletmektedir. Başarının sonunda bireyde; insanlığa fayda sağlama, yapılan iyi işler ile dünyaya bir değer sunma ve isim bırakma, kalbin helak olmasını engelleyen düzeyde faaliyetlerde bulunma, inanılan inanç doğrultusunda rıza kazanma gibi duygusal ve manevi kazanım durumları görünmektedir. Manevi ihtiyaçlar genel bir boyutu ifade ederken, başarma/başarı ihtiyacı bu boyut altındaki faktörlerden biri olarak karşımıza gelmektedir. Başka bir ifade ile var olan ve giderilmesi gereken ihtiyaç genel ve geniş düzlemde manevi ihtiyaçlar, bu ihtiyaca ulaşmada kullanılan ise başarma/başarı ihtiyacıdır.

Başarma/başarı sağlanabilmesi için bireyin güdülenmeye ihtiyacı vardır. Tam da bu noktada devreye motivasyon kavramı girmektedir. Motivasyon kelimesinin etimolojik yapısına bakıldığında Latince kökenli *movere* kelimesinden türetilmiş ve *hareket etmek* anlamına gelmektedir (Adair, 2003: 9). Luthans; insanda görülen fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçların karşılanması için bireyi harekete geçirici güç olarak tanımlamaktadır (Luthans, 1992: 147). Belirli bir eylemin başlatılması, sürdürülmesi ve sistematik olarak yönetilmesi/yönlendirilmesi gibi özellikleri bulunmaktadır (Eren, 2000: 474). Motivasyon, bireyi başarı olarak tanımladığı değerleri elde etmeye güdülemektedir. Bireyi motive edecek çeşitli araçlar, araçlar var olmuş olsa da başarıyı elde etmeyi arzulayan her birey kendisini güdüleyebilen motivasyon araç ve yöntemleri bulmakta güçlük çekebilir ve ya bu metotları hiç bulamayabilir. Bu durum insan ruhunda karmaşıklığın ve çatışmaların yaşanmasına neden olur çünkü bir tarafta karşılanması gereken bir başarma ihtiyacı diğer tarafta bireyi bu yöne kanalize edecek araçların bulunmaması bireyin başarma motivasyonunu kuramamasına neden olmaktadır. Bireyi başarma ihtiyacına güdüleyen etkenlerden biri ise; başarma ihtiyacını karşılayarak manevi hazzı ulaştıran diğer bireylerin yaşamları ve yaşamlarından elde ettikleri kazanımlar gelmektedir.

Bu kişiler, motivasyon araçlarını bulamayan bireyler için önemli bir güdüleme modelidir. Başkalarının hayatları, yaptıkları, deneyimleri, başarıları, kayıpları, tavsiyeleri başarma ihtiyacını gidermeye çalışan bireylere rehberlik edebilecek niteliktedir. Birey aynı zamanda bu kişileri kendisine model alarak, başarma ihtiyacını hızlı, doğru, içselleştirilmiş bir şekilde gerçekleştirebilmektedir. Başka insanlara model olan başarma ve manevi ihtiyaca ulaşanların kendi yaşamlarından yola çıkarak oluşturdukları yazılı kaynaklar ya da bahsi geçen kişilerin yaşamlarını referans olarak oluşturulan kaynaklar hem önemli bir arşiv niteliğinde hem de başarma ihtiyacı duyan bireylere başucu rehber görevi görmektedir. Oktar Asoğlu tarafından yazılan ve kendi yaşam deneyimini aktardığı Denize Doğru (2021) isimli otobiyografi niteliğindeki eser; bireyde var olan başarma ve manevi ihtiyaçların nasıl karşılanabileceği hususunda bu yöndeki ihtiyacı olan bireylere rehberlik edecek özellikleri taşımaktadır.

Denize Doğru ile Asoğlu başarı olarak tanımladığı değerler bütünü ve ulaştığı manevi hazzı yaşam deneyimlerinden örneklerle sunmaktadır. Bu çalışma Asoğlu'nun başarma/başarı ihtiyacını karşılamada kullandığı motivasyon araçlarını Mc Clelland'ın Başarma İhtiyacı Teorisi, başarı sonunda elde ettiği manevi hazzı/doyumu ise İbn-i Haldun'un İhtiyaçlar Teorisi ve Gazali'nin Bütüncül İhtiyaçlar Teorisi bağlamında incelemektedir.

2. MC CLELLAND'IN BAŞARMA İHTİYACI TEORİSİ, GAZALİ'NİN BÜTÜNCÜL İHTİYAÇLAR TEORİSİ VE İBN-İ HALDUN'UN İHTİYAÇLAR TEORİSİ BAĞLAMINDA DENİZE DOĞRU KİTABI ÜZERİNE

“*Not Defterimden I- Öyküler*” ve “*Not Defterimden II – Denemeler*” olmak üzere iki bölümden oluşan Denize Doğru, her iki bölümünde de Asoğlu’nun mesleki hayatındaki kazanımları ve yaşam deneyimleri sonucu oluşan yargı ve kararlarını konu almaktadır. Asoğlu’nun meslek hayatı dışında kalan özel ve sosyal hayatında yaşam şekli olan “deniz” ve “yelken” tutkusundan hareketle, bu iki ögenin terminolojik kavramlarından yola çıkarak yaşam deneyimini aktarmasıdır.

Asoğlu, eserinde çocukluk yıllarından başlayan ve günümüze kadar olan yaşam sürecini anlatmaktadır. Ancak çoğunlukla mesleki hayatının başlangıcı ve olgunluk dönemlerine daha fazla odaklanmıştır. Denize Doğru’nun motive edici içeriği ise mesleki hayatındaki kazanım ve kayıplar ile edilen yaşam görüşü üzerine inşa edilmektedir. Bu nedenle kitabın her iki bölümünde de iş ve meslek yaşantısına dair bölümler bulunmaktadır.

Denize Doğru, okuyucu ayrımı yapmaksızın başarıma/başarı ihtiyacı olan bireyler için bir motivasyon kaynağıdır. Bu özelliğinin yanında Asoğlu’nun mesleği olan hekimliği yapacak olan öğrencilere yönelik “*Tıp Öğrencilerine*” ve “*Bir Cerrahın Uzun Yolculuğu*” bölümlerinde daha spesifik bir kitleye mesajlarını vermektedir.

Asoğlu; başarıma/başarı ihtiyacını giderme sürecinde model aldığı bireylerden bahsetmektedir. Model alma, öğrenme teorilerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bireyin kendisini tanımlamada, konumlandırmasında, belirlenen amaçların gerçekleştirilmesinde model alınan birey(ler)in etkisi bulunmaktadır. Asoğlu; “baba” ve “hoca” figürlerini kendisine model almaktadır. Baba; Asoğlu’nun yaşamındaki yaşam biçimi ve temel bakışının şekillenmesinde hoca ise; yazarın var olan mesleki alanına (cerrahlık) yönelmesinde model olduğunu ve kritik dokunuşları gerçekleştirdiği ifade edilmektedir.

2.1. Mc Clelland’ın Başarıma İhtiyacı Teorisi ve *Denize Doğru*

Literatürde Mc Clelland başarıma ihtiyacı teorisi ya da başarı güdüsü kavramı olarak ifade edilen kuram; “*mükemmeliyetçilik standartlarını da dikkate alarak, işleri daha iyi yapmaya yönelik çaba*” şeklinde tanımlanmaktadır (Mc Clelland ve Koestner, 1992). Bu kurama göre; bireyde hedeflenen herhangi bir olguyu başarıma ihtiyacı bulunmaktadır. Mc Clelland, bireyde gözlemlenen temel başarıma ihtiyaçlarını; *başarı ihtiyacı*, *güç kazanma ihtiyacı* ve *ilişki kurma ihtiyacı* olarak üç farklı açıdan ele alarak tek bir kuram şeklinde değerlendirmektedir (Can, Aşan Azizoğlu ve Miski Aydın, 2015: 111). Bireyin başarılı olabilmesi adına; başarı, güç ve bağlanma ihtiyaçlarından birinin benimsenmesi veya öne çıkarması gerekmektedir (Robbins akt. Erdem, 1997: 74). Belirli durumlarda üç türdeki başarıma ihtiyacı, aynı anda da gereksinim olarak, farklı zamanlarda da bireyde kendini göstermektedir. Bu durum bireyin başarıma arzusuna yüklediği anlamı ile ilişkilidir. Ayrıca bireyin içinde bulunduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve psikolojik etmenler de başarıma ihtiyacının nasıl ve hangi nedenle ortaya çıktığını belirleyebilmektedir.

Başarı, bireylerin çoğunda potansiyel olarak var olan bir ihtiyaçtır. Ancak her birey bu ihtiyacın ortaya çıkmasını neden olacak fırsata ve ortama sahip olamaz. Başarı ihtiyacının şiddeti bireyden bireye farklılık gösterebilir (Eroğlu, 2004: 32). McClelland teorisinde, bağlılık ve güçlülük ihtiyaçlarından ziyade daha fazla başarı ihtiyacı üzerinde durmuştur (Tevrüz vd., 1999: 108). McClelland’a göre başarı için kişisel sorumluluk,

belirli oranda risk alma veya bir tür meydan okumanın gerekli olduğu gibi, sahip olunan veya oluşan performansa dair yeterli ve zamanında bir geribildirim almayı da hedeflemektedir (Tmaz, 200: 32).

Denize Doğru kitabında Asoğlu'nun başarıma/başarı ihtiyacına yönelik tutum ve davranışlarını görmek mümkündür. Ancak Asoğlu'nun başarıma ihtiyacından bekledi güç ve ilişki kurma ihtiyaçlarının karşılanması değil, başarı ihtiyacıdır. Asoğlu, başarıma teorisindeki üç ana ihtiyaçtan başarı ihtiyacına yönelmiştir. Okuyucuları motive ederken odaklandığı nokta ve verilen mesaj; *“Güce sahip olun yerine başarıyı elde edindir”*. Asoğlu, salt bir başarı ihtiyacının başarı kazanımına ulaşmada başlı başına yeterli olmadığını, başarıya ihtiyaç duyulmanın; fedakârlık, gayret, azim, süreklilik, istek gibi kavramlar ile ulaşılabileceği mesajını vermektedir. Aslında Asoğlu, başarıyı isteyenlerin değil, başarı arzusu ile hareket edenlerin bu ihtiyacını giderip, bir kazanıma dönüştürebileceğini ifade etmektedir.

Yazar, başarıma ihtiyacının kendinde doğmasını ve kendisini harekete geçiren unsurların ne(ler) olduğunu kitapta yer alan *“Çat'tan New York'a”* isimli bölümde ifade etmektedir. Bu bölümde yer alan üç pasaj başarıma ihtiyacının doğma sürecini konu edinmektedir. Bölüm isminin küçük bir Anadolu kasabasından, dünyanın en önemli metropollerinden birine uzanan yolculuğu diğer bir ifade ile başarıma ihtiyacının giderilmesindeki yaşanan süreci temsi etmektedir. Bölümdeki üç pasajın muhtevasına bakıldığında; rutin zaman, yalnızlık, çözümsüzlük (çaresizlik) olarak üç süreçli aşama olarak tayin edilebilir.

“Dışarıso soğuk ve bembeyaz. İçeriye gidiyorum, sağlık ocağının doktor odasına. Sobayı yakıyorum gündüz kırdığım odunlarla. Yemek yemeliyim artık, dolabı açıyorum. Konserve sarması önümde, yavaşça konserveyi açıyor, sakince ve telaşsızca sanki bir ayın gibi çiğniyorum sarmayı.”

Yukarıdaki paragrafta yazarın başarı ihtiyacının doğmasının ilk adımı olarak ifade edebileceğimiz rutin zamanın getirdiği monotonluğun, yazarın hayatına yansıttığı olumsuz etkilerdir. Yaşam ve hareket alanının dar olduğu bir mesken ve kırsal bir yerleşim yerinin ziyadesiyle sınırlı imkânları. Yazar, imkânsızlıkları çoğunluk, varlıkları azınlık olarak görmektedir. Yazarın yaşamış olduğu bu dönemdeki olumsuzluklar, başarı ihtiyacının oluşmasına neden olmaktadır. Rutinler ve beraberinde gelen monotonluğun birincil çıktılarında biri yalnızlık duygusudur. Bireyin yalnızlaşması bireyi ya daha fazla derinlere çekmektedir ya da düşünce dünyasında yeni vizyonların oluşmasını sağlamaktadır. Yazar aşağıda yer alan paragrafta yaşamış olduğu yalnızlığa vurgu yapmaktadır. İnsani duyguların ve kalıcı hazların etkisinin neler olabileceğini sorgulamaktadır. Buna göre:

“Yaşamda bizi bağlayan kavramlar vardır, insan olduğumuzu hatırlatan. Sevgi gibi, aşk gibi, aile gibi. Buralarda her şeyden ve herkesten uzakken çok zor insan olmak. Yüz çizgilerin gibi kalbin de sen de buz tutuyorsun yavaş yavaş. Uyumak istiyorsun artık, uyumak. Hiç uyanmadan...”

Asoğlu, yalnızlığını yok oluş olarak görmemekte aksine var olma mücadelesindeki sinerji olacağına inanmaktadır. Ancak bu durum paragrafta net bir şekilde okuyucu tarafından anlaşılabilir zira paragrafta uyuma eyleminin yalnızlıktan kurtulma aracı olarak görüldüğü düşüncesi okuyucunun zihninde oluşabilir fakat paragrafin bütününe bakıldığında, önce insan olmanın zorluğuna değinmekte ve insanı insan yapan temel duygulardan bahsetmektedir. Aslında yazar, insan olmanın ne olduğu sorusuna cevap vermektedir. Yukarıda

da ifade edildiği üzere başarıma içgüdüsünün temelinde manevi ihtiyaçlara ulaşma ihtiyaca yatmaktadır. Yazar burada başarılı olmanın sevgi, aşk, aile gibi manevi değerlerle örtüştüğünü anlatmaktadır.

Başarı ihtiyacının oluşmasındaki son evre ise çözümsüzlük ya da çaresizliktir. Bu aşamanın gerçekleşmesinden sonra bir uyanış yaşanmaktadır. Aşağıdaki paragrafta da ifade edildiği gibi “*Hayat tokadını atıyor.*” ve bireyin yaşadığı bu manevi sarsıntı rutinlerin getirdiği olumsuzluklar, yalnızlık ve çaresizliğin nihayete ermesinin başarıma ihtiyacının karşılanması ile mümkün olacağı ifade edilmektedir. Zira bireyi başarmaya/başarıya yönlendiren etkilere biri başarının getireceği somut kazanımlardır. Bu kazanımlar imkânsızlıkların yarattığı olumsuz sonuçları ortadan kaldıracaktır. Yazar yaşamış olduğu imkânsızlıkları ve çözümsüzlüğü verilen paragrafla ifade etmektedir.

“Zamandan kaçmanın tek yolu olan uyumanın önündeki engellere takılıyorsun. İnsan kokusu nasıl bir şey bilemezsin. Haftalarca yıkanamamanın ve sigaranın o ağır kokusu dolduruyor odayı. Evet kokuyorsun. Çünkü su yok ve hava eksi kırk derece... Yıkanamazsın. Yorganı bastırıyorum boynuma uyumak için ama mümkün değil uyumak. Kendi kokundan uyuyamıyorsun. Hayat tokadını atıyor işte. Gerçeklerden kaçamıyorsun, zamandan kaçırıyorsun ama kendinden asla...”

2.2. Gazali'nin Bütüncül İhtiyaçlar Teorisi ve *Denize Doğru*

Gazali insan yapısını ele alırken, insanın sadece biyolojik ve fiziksel ihtiyaçları olmadığını hatta bu ihtiyaçlarının giderilmesi için ruhsal ve manevi ihtiyaçlarının mutlak ve esas olarak karşılanmasını açıklamaktadır. Gazali insanın manevi ihtiyaçlarının giderilmemesinin bireyde derin bir boşluk, hiçlik ve manevi açıklar yaratacağını ileri sürmektedir. Gazali, bireyin hakiki varlığına benötesi (transpersonal) düşünce ve eylemleri ile ulaşabileceğini ifade etmektedir (Tutar, 2018: 112). Psikoloji ve sosyoloji literatüründe kabul görmüş Maslow'un ihtiyaçlar teorisinden asırlar önce Gazali tarafından ortaya konulan ihtiyaçlar hiyerarşisi bireyin beşer olmanın ötesinde bir meşrep olduğunu açıklamaktadır. Gazali, bireyin duyduğu asıl ihtiyacın manevi ihtiyaç olduğunu, bu ihtiyacın insanın diğer ihtiyaçlarından üstün olduğunu açıklamaktadır. Gazali; farklı düşünürler, bilim insanlarıncı tanımlanan ihtiyaçlardan olan yeme-içme-barınma-güvenlik gibi ihtiyaçları reddetmemekte ve bu tür ihtiyaçları “*Hayat için zorunlu ihtiyaçlar*” olarak da tanımlanmaktadır (Tutar, 2018: 114). Ancak Gazali bu ihtiyaçların karşılanmasını öncelikli ihtiyaç olarak görmemektedir. Başka bir ifade ile birey zorunlu ihtiyaçlarını karşıla(ya)masa bile manevi ihtiyaçları temel bir ihtiyaç olarak da görmektedir. Maslow bu konuda daha keskin bir ifade ile birey hiyerarşide yer alan her bir aşamayı geçmediği sürece diğer aşamalardaki ihtiyaçları ihtiyaç olarak görmemektedir. Örneğin; birey öncelikle yeme-içme ihtiyacını karşılayacak ardından güvenlik ihtiyacı doğacaktır.

Asoğlu, Denize Doğru kitabında; bireyin manevi ihtiyaçlarına yönelmesi gerekliliğini ifade etmektedir. “Yeni Bir Fırtına, Yine Bir Fırtına” isimli bölümde yazarın yaşadığı manevi haz net bir şekilde okuyucuya aktarılmaktadır. Bu bölümden alınan iki paragraf aşağıda yer almaktadır.

““Önce Allah'a sonra size emanet” diyor oğulları, kızları, kocası ve kardeşleri... Ağır sorumluluk bu kaptan... Vira Bismillah! Dışarıda, ameliyat kapısında bekleyen oğlunu düşünüyorum, sonra kendim

oluyorum. Yok hata, hadi oğlum sen yaparsın. Bunun gibi nicelerini gördüm ben. Ya ben fırtınayı seviyorum ya da fırtına beni seviyor. Biliyorum artık.”

∞ ∞ ∞ ∞ ∞

“Dışarı çıkıyorum ailenin tüm gözleri üzerimde. Nasıl bir minnet ve güven duygusu ile bakıyorlar... Kelimeler anlamsızlaşıyor, gözlerimiz ile konuşuyoruz.”

Her iki paragrafta da değinildiği üzere yazar mesleki sorumluluğunun hayati bir sorumluluk olduğunu ve hatasızlığın işinin en temel ilkesinin olduğunu aktarmaktadır. Asoğlu, üstlendiği sorumluluğun olumlu şekilde sonuçlandırması kendisinde manevi bir haz yaratmaktadır. Yazarın buradaki beklentisi ve arzusu dünyevi ya da meta değil, hakiki ve esas kazanımın tamamen manevi kazanım olduğunu vurgulamaktadır. Bu düşünce Gazali'nin ben ötesi kavramı ile ilişkilidir. Ailelerin; *“Önce Allah'a sonra size emanet.”* söylemi Asoğlu'nun aileler nazarında beklenen ve aranan umudun dünyadaki eli olarak kabul görmesi yazarı tam manasıyla benötesine taşımıştır. Mesleki hayatında sıklıkla karşılaşılan bu olaylar Asoğlu'nda daha derin hazların yaratılmasına neden olmuştur. Dolayısıyla Asoğlu'na yüklenen bu manevi sorumluluk kendisinde daha fazla manevi bir haz oluşmasını sağlamıştır.

2.3. İbn-i Haldun'un İhtiyaçlar Teorisi ve *Denize Doğru*

İbn-i Haldun'un ihtiyaçlar teorisi ile Gazali'nin ihtiyaçlar teorisi değerlendirildiğinde birçok ortak payda bulunmaktadır. Gazali'nin daha geniş bir açıdan ele aldığı ve manevi ihtiyaçlar olarak tanımladığı kavramlar, İbn-i Haldun'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde olgunluk (tekâmül, kemalat) olarak ifade edilmektedir (Tutar, 2018: 117). Buradaki amaç; bireyin olgunluğa erişmesinin yaşamın sağladığı deneyimler ve bu süreçte gerek manevi duygulara odaklanması gerekse manevi hazza sahip olunma arzusundan ileri gelmektedir. Asoğlu; *“Ay Yok”* isimli bölümde erişmiş olduğu kemalat derecesini deneyimiyle açıklamaktadır.

“Zorlukla ayağa kalktım. Üzerimde ameliyathane yeşilleriyle ameliyat salonunun yanında yer alan iki kişilik yoğun bakım yatağına sızmışım. Kırk sekiz saatten epey fazladır uyumadığımı hatırlıyorum. İki gündür çatışmadan gelen yararlıları ameliyat ediyordum.”

∞ ∞ ∞ ∞ ∞

“Yemekhaneye girdim Her yer ışıl ışıl tüm askerlerin yüzü gülüyor, devasa tencerelerden duman tütüyor. Dün hiçbir yaralıyı kaybetmemişiz. Çıt çıkmıyor ama gözlerim onların sevinç çılgınlıklarını görüyor. Bakışlarından utanıyorum.”

Son paragrafın son cümlesinde yer alan; *“bakışlarından utanıyorum”* sözü olgunluk ihtiyacın karşılandığının ve her ne kadar eylemler kişide manevi bir haz yaratsa da oluşan hazın alçak gönüllük ile tezahür edildiğini görmekteyiz. Denize Doğru'nda görülen bir başka kemalat ise; *“Ben, Sen ve Deniz”* isimli bölümde açıklanmaktadır. Buna göre:

“Bazen onca çabalarımız, hiçbir şeye dönüşmeden yok olup gidiyor; ama biz asla vazgeçmiyoruz tıpkı o çocukluğumuzda yaptığımız, bir dalga ile yerle bir olan kumdan kaleler gibi... Ama her şeye rağmen yeniden doğsak, yine aynı şeyleri yaparız diyoruz.”

Yazar, olgunluğu vazgeçmek ya da olumsuz kabul etmek olarak açıklamamaktadır. Kemalatin asıl vurgusunun yenilenmek, sürekli olmak ve başarı içgüdüsünü muhafaza etmek olarak tanımlamaktadır.

3. SONUÇ

Denize Doğru başarıma teorisi ile başlayan, manevi ihtiyaçların karşılanma gereksinimi ve kişiyi tekâmüle erdiren süreci konu alan otobiyografik türde yazılmış bir eserdir. Denize Doğru, okuyucusuna hem menzili göstermekte hem de bu menzile ulaşmanın yollarını aktarmaktadır. Günümüz insanın yaşamış olduğu karamsarlık, yalnızlık, bireysellik gibi sorunlardan kurtulmada önemli ölçüde rehber niteliği taşımaktadır. Zira çağın insanı, kendini motive eden kaynakları para, şöhret, makam olarak tanımlamaktadır. Başarıya yüklenen anlamın bu hedeflere ulaşma olarak kabul etmektedir. Ancak hakiki başarının manevi haz olduğunu Asoğlu, Denize Doğru kitabında açıklanmaktadır.

KAYNAKÇA (Kaynakça APA 6 Formatına uygun hazırlanmalıdır.)

- ÜLGER, D., K. (2015), Motivasyon ve Model Alma Kavramlarının İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Okuma Alışkanlığına Etkisi: Ankara Örneği, *Academia Journal of Social Sciences*, 1 (1), 18-43.
- ERDEM, A., R. (1975), İçerik Kuramları ve Eğitim Yönetimine Katkıları, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (3), 68-76.
- SARIİPEK, D., B., (2017), “İhtiyaç” Kavramı Ekseninde Sosyal Koruma: Temel İhtiyaçlar Yaklaşımı, *İnsan&İnsan*, 4 (12), 43-65.
- TINAZ, P. (2000), Çalışma Yaşamında Motivasyon Kuramları, *Mercek*, 5 (19), 29-38.
- DAŞTAN, N., B., ve BUZLU, S. (2010), Meme Kanseri Hastalarında Maneviyatın Etkileri ve Manevi Bakım, *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 3(1), 73-78.
- CAN, H., AŞAN AZİZOĞLU, Ö., ve MİSKİ AYDIN, E. (2011), *Örgütsel Davranış*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- ASOĞLU, O. (2021), *Denize Doğru*, İstanbul: Kastaş Yayınevi.
- MCCLELLAND, D. C., ve KOESTNER, R. (1992), *The Achievement Motive*, New York: Cambridge University Press.
- TEVRÜZ, S., ARTAN, İ., ve BOZKURT, T. (1999), *Davranışlarımızdan Seçmeler (Örgütsel Yaklaşım)*, İstanbul: Beta Yayıncılık.
- EROĞLU, F. (2004), *Davranış Bilimleri*, İstanbul: Beta Yayıncılık.
- ADAİR, J. (2003), *Etkili Motivasyon: İnsanlardan En İyi Verimi Nasıl Alabilirsiniz?*, İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılığı.
- EREN, E. (2000), *Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi*, İstanbul: Beta Yayınları.
- TUTAR, H. (2016), Güdüler ve Güdüleme, H. TUTAR içinde, *Davranış Bilimleri Kavramlar ve Kuramlar*, (s. 93-137), Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- LUTHAN, F. (1992), *Organizational Behavior*, NewYork: McGrawHill Inc.

RÖPKE, I., ve REISCH, A. L. (2004), The place of consumption in ecological economics, JACKSON, T., JAGER, W., ve STAGL, S. içinde, *The Ecological Economics of Consumption Current: Issues in Ecological Economics Series*, (s. 1-17), Cheltenham: Edward Elgar.